

**Плачинда Тетяна Степанівна,**

*докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри професійної освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету  
м. Кропивницький, Україна*

## **ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК УМОВА ЯКІСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

Сучасний етап розвитку світового співтовариства супроводжується кардинальними змінами: розширенням зв'язків між державами, посиленням процесів глобалізації, інтернаціоналізації, міжкультурного діалогу, революцією в галузі інформаційних технологій і комунікативних засобів спілкування. Інтеграція вищої освіти покликана підвищити якість європейських і національних освітніх систем, зробити більш привабливими освітні послуги, поліпшивши їх шляхом змістового вдосконалення, створення умов для міграції студентів, професійного обміну між викладачами й ученими, формування каналів наукової комунікації тощо [2]. Проте трансформаційні процеси у вітчизняній освітній галузі, спричинені вимушеним карантинном (2020–2022 рр.) та воєнним станом (2022 р. – до тепер) в Україні покликані в ускладнених умовах проєктувати ефективні шляхи вдосконалення освітнього процесу задля формування висококомпетентних та конкурентоспроможних фахівців різних галузей народного господарства.

Означені вище чинники спонукали вітчизняне освітнє товариство до застосування в закладах освіти дистанційної форми навчання. Безперечно можна назвати чимало позитивних аспектів дистанційного навчання: типові ІТ-звички здобувачів освіти; доступність до інформації у режимі 24/7 (Moodle, Google Class тощо); зручність під час оновлення та редагування матеріалів в онлайн-режимі; використання аудіо- та відеоматеріалів; доступність ресурсу в будь-який час (Moodle, Google Class тощо); психологічний і фізіологічний комфорт тощо. Однак не можемо оминати увагою й того, що така організація освітнього процесу призводить і до негативних наслідків з боку здоров'я як педагогів, так і здобувачів освіти. Через пролонгований гіподинамічний режим роботи відбуваються порушення в системах та органах організму людини: через уповільнений кровообіг мають місце розлади в серцево-судинній системі (гіпотонія, гіпертонія, брадікардія, тахікардія тощо); гіпокінезія призводить до порушення роботи шлунково-кишкового тракту; постійне споглядання екрану монітора, планшета, смартфона тощо провокує біль в очах і зниження зору; під час постійного сидіння за персональним електронним пристроєм страждає опорно-руховий апарат; залежність від комп'ютера та дефіцит особистого спілкування призводить до порушень нервової системи тощо. В останні роки постало навіть таке поняття як Zoom-втома – велика кількість онлайн-зустрічей може негативно впливати на самопочуття людей.

І зазначені негативні чинники зокрема можуть призвести і як до зниження якості надання освітніх послуг викладачами, так і до неефективної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти. У Законі України «Про освіту», акцентується увага на здоров'язбережувальній освіті, зокрема у статті 54 зазначено, що педагогічні працівники повинні «сприяти розвитку здібностей здобувачів освіти, формуванню навичок здорового способу життя, дбати про їхнє фізичне і психічне здоров'я». Також наголошено, що педагоги мають «захищати здобувачів освіти під час освітнього процесу від будь-яких форм фізичного та психічного насильства, приниження честі та гідності, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдають шкоди здоров'ю здобувача освіти, запобігати вживанню ними та іншими особами на території закладів освіти алкогольних напоїв, наркотичних засобів, іншим шкідливим звичкам» [3].

Викладачі та здобувачі освіти потребують здоров'язбережувального освітнього середовища, яке уможливить фізичне, психологічне, інформаційне та соціальне благополуччя та комфорт. Зауважуємо, що здорове і безпечне освітнє середовище є сукупністю визначених умов у закладі освіти, зокрема: відвертання нанесення суб'єктам освітнього процесу фізичної, майнової, моральної шкоди тощо; дотримання законодавства щодо кібербезпеки та захисту персональних даних; запобігання фізичного та психологічного насилля; відвертання експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (булінг, мобінг); недопустимість поширення неправдивих (непідтверджених) відомостей; унеможливлення вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин тощо.

Визначальну роль у формуванні здоров'язбережувального середовища у закладі освіти відіграє застосування під час освітнього процесу здоров'язбережувальних технологій навчання, які мають відповідати таким вимогам:

– дидактичні форми, методи та засоби навчання мають гарантувати кожному студентові можливість набуття необхідних знань за індивідуальною програмою (індивідуальна траєкторія навчання), що повністю охоплює його пізнавальні інтереси, потреби та здібності, мотиви, схильності та інші особисті якості;

– забезпечувати реалізацію принципів навчання, що знижують його стресогенний характер (наявність позитивної мотивації, окреслення цілей діяльності, активності та пізнавальної самостійності, свободи вибору дій та ситуації успіху тощо);

– реалізовувати принципи рефлексії, що передбачає завершення роботи з формування системи знань, усвідомлення схеми та правил відповідно до дій, з якими студенти можуть досягати здоров'язберігального ефекту в навчанні;

– не суперечити традиційним методам та принципам організації освітнього процесу.

Систематизуючи погляди науковців щодо здоров'язбережувальних технологій С. В. Гуменюк висновлює, що всі підходи об'єднують декілька напрямів, де цю дефініцію розглядають як:

- маркер якісної характеристики освітніх технологій, показник її спрямованості на здоров'язбереження, як сукупність тих принципів, прийомів, методів педагогічної роботи, які, доповнюючи традиційні технології навчання та виховання, наділяють їх ознакою здоров'язбереження;
- технології навчання здоров'я, які об'єднують формування культури здоров'я, здорового способу життя, валеологічну і гігієнічну освіту та інше;
- сукупність оздоровчо-фізкультурних заходів;
- урахування вікових та психофізіологічних особливостей здобувачів освіти;
- формування сприятливого освітнього середовища, як лікувально-профілактичні [1].

Отже, вимушене дистанційне навчання загострює питання здоров'язбережувальної освіти та формування потрібних компетентностей як у педагогів, так і в здобувачів освіти щодо провадження власної діяльності на умовах збереження здоров'я та його покращення. Здоров'язбережувальна педагогічна діяльність та застосування здоров'язбережувальних технологій навчання забезпечить можливість будувати освітній процес за законами здорового способу життя; змінити особисті установки, світоглядні погляди, усвідомлення ролі здоров'язбережувальної діяльності, ставлення до особистого досвіду з метою усвідомлення власних почуттів, переживань з позиції проблем здоров'язбереження. Обізнаність, усвідомленість і підготовленість викладача до застосування здоров'язбережувальних технологій змінює його ставлення до завдань освітнього процесу на підставі педагогіки оздоровлення, яка передбачає не лише досягнення дидактичних цілей, а й формування майбутнього фахівця із максимально збереженим психічним здоров'ям та духовно-моральними цінностями.

### Література

1. Гуменюк С. В. Здоров'язберігаючі технології в системі освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 26. С. 55–57.
2. Плачинда Т. С. Теоретичні і методичні засади забезпечення якості професійної підготовки курсантів льотних навчальних закладів в умовах євроінтеграції: автореф. дис. ... д-ра пед. наук / Черкаський нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2015. 40 с.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. База даних «Законодавство України». Дата оновлення: 16.07.2019. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 05.06.2023).